

S O K F É L E .

27. Szám.

Béts. Aprilis 2-dikán.

1833

Emlékeztető Jegyzetek.

M a r t i u s .

30 Mart. — 1814. N. B. tsak rövid időt engedvén hadainak a' pihenésre tovább siet Villeneuvebe. Innét maga egy gyorskotsiban tovább megy. Estve tíz órakor megérkezik Formenteauban, melly 5 frantz. mértf. van Páristól, 's tovább akar menni, midőn azt a' tudósítást kapja: hogy Páris mármár alkudozik, 's hogy holnap tartandják a' bémenetelt az Egyesültek. — Korán reggel durrognak már az ágyuk Páris előtt, 30,000 védői vitézül hartzolnak egész délig, de most fejtődzik ki az ütközet terve. Blücher jobbról megmászsa a' Montmartret 's visszanyomja Marmontot. Balról a' Würtembergi Korona örökös tódul előre. Derék magyar Granadirosaink (Sándor, Hieronymus Colloredo 's Hessen-Homburg ezredeiből) éppen akkor veszik meg a' legnagyobb tűz közt a' Charentoni hidat, midőn fegyverszünet parantsoltatik.

31 Mart. — 1587. Zsigmond megkoronáztatik Budán. — 1782. Ma, Husvét napján VI Pius nagy Misét mond Sz. István Templomában, három magyar Cardinál assistál neki u. m. Migázzai Váti H. Battyányi Eszterg. Érsek 's Herzan Szombath. Püspök. — 1814. Reggel négy órakor tudósítást kap Napoleon a' Párisban történt dolgokról, mire visszatér Fontainebleauba. — A' Capitulatio két órakor éjjel történik meg. Fridrik, 's Sándor bélovagolnak Párisba a' töméntelen sokaság bámuló sorai közt, 's felszólítják a' Senatust, hogy gondoskodjék az Ország javáról. — 1815. Murat megszállja 50,000 Neapolitánussal Romát, elüzi a' Pápát 's proclamatiót botsát ki: mellyben Olasz Ország fiai felszólítja. — 1831. Skrzynecki, ki Febr. 26-k lett Fővezérré megtámadja ma szerentsésen az Oroszokat.

A p r i l i s .

1 Apr. — A' bolondok ünnepe; mellynek eredetét Schuderoff (Jahrbücher für Religion etc. 1828, 4 B. 3 Heft) így beszéli: Az Angsburgi Ország gyűlés 1530 pénzt 's katonát kérvén a' Németektől a' Török ellen a' pénz' értékét is meg akarta határozni, de semmire sem mehetvén a' pénz meghatározását az 1-ső Aprilisre hagyta. Tzélja lett nagy nyereség vadászásoknak az 1-ső Aprilis — el is jött,

Toldalék a' M. Kurirhoz.

de a' pénz meghatározásról senki sem gondolkodott. A' nyereség vadászók, kik az említett naptól annyit vártak reászedett boldoknak tartattak. — 1527. A' Németalföldi Corsarok (Meer-Geusen) elfoglalják Briel kikötőjét, 's nem sokára a' várost is, melly a' tenger részéről Hollandia kultsának tekintetik. Vilmos (Oraniai H.) ez által sokat nyert. — 1750 szül. Zürichben Gessner a' természet bájajku hiv éneklője. — 1810. M. Louise fényes egybekelése Napoleonnal Párisban: „Durch solche Verbindung des Emporkömlings mit dem erlauchtesten Hause der Christenheit schien die Revolution ausgesöhnt mit ihren Gegnern. Auch fehlte es nicht an Staatsrednern und Schriftstellern, welche die merkwürdige Vermählung als die Bürgschaft des Heiles der Welt, als den Anfang eines goldenen Zeitalters priesen.“ — 1814. Az egyesült hadak Parisban. Vége a' táborozásnak.

2 Apr. — 1719 szül. Gleim német költő, kinek gyönyörű daliban báj, 's érzelem vetélkedve áradoz.

E l m é l k e d é s e k .

Azt hiszem közönségesen ismert valamit mondok, midőn itt különféle kelletinél böltsebb külföldieknek, sőt sok nagyon okoskodó földiinknek is Országgyűlésünkről kinyilatkoztatott igen böltis itéletekről akarok szólni. — Ezen itéletek — mint tudva van — nem igen kedvezők, 's egymással ellenkezők. — „Nints, azt mondják, semmi rend a' munkálódásban; sok idő vesztegetődik, sok a' vita, irka firka, 's még is kevés vagy semmi a' siker; 40 esztendő óta rá nem értünk az *Administratio* jobbitására tett javallatok megvisszálásokra. Sok az ország gyűlési tanátskozás rendiben a' zavar, 's e' miatt nem haladhatni. Az ország gyűlési határozások már egy vastag foliant kötetre teltek, melyeknek már vastagságától is elijed az ember“ 's a' t.

Sokan még jámbor földiink közzül is mind valóznak veszik ezt, 's Nemzetünknek az európai míveltsebben lett hátramaradtán sopánkodnak, és ez által

mintegy a' hazától elidegenednek; mert nem minden ember képes megbírálni, hogy mennyibe alaposak a' feljebbi dorgálatok, mivel a' helyesen megítélésre mind hazánk mind a' külföld körületeinek kiterjedt ismerete szükséges, a' mire nem minden tehet szert. A' külföldiek szüntelen miveletlenségünket hántorgatják; már tsak a' mi Magyar Országban van, rosznak kell lenni, 's ezt sok jámbor, a' dolgok okait kifürkészni nem szokott emberek szépen elhiszik.

Ugyan nézzünk szét a' külföldön, 's lássuk valyon jobban megy e' ott? Olly tartományok gyűléseikről, mellyeknek Rendei esztendőnként egy pár órára öszve hívattatnak, hogy a' Fejedelem parantsolatit meghallják, 's a' felett nem igen tanátskozhatnak, itt szó sem lehet. Az e'féle ország gyűléseknek a' miénkel semmi hasonlatosságjuk. Tekintsünk tehát *Angliára*, hol parlament, 's képviselői alkotmány van. Angliáról az a' hír, hogy tökéletesen kifejlődött institutiójji vagynak. Hát hogyan van ott, a' vagy nyakra főre mennek e' ott a' köz dolgok? Éppen nem! Tsak az orvosok és sebészeknek azon folyamodásokra emlékezzünk, mellyet a' holt testek szétbontzolása törvény által leendő megengedtetése iránt tettek, 's már több ízben a' parlament elibe hozattatott. — Ezen pehely könnyűségű kérdés Magyar Országgi gyűlésünkön egy pár szóval el lenne intézve, hiszen hazánkban törvény nélkül is sok esztendő óta akadályozatlan bontzoltatnak szét a' holt testek, — Angliában sok esztendők elforgása alatt sem tudtak ez iránt törvényt hozni. Innen ered sok nyereség vadászóknak irtóztató vétkek, kik az egészséges embereket orozva meggyilkolják, 's holt testeket az orvosoknak eladják. Ha illyes mi történnék hazánkban, mint kiabálna az egész külföld a' magyar vadság ellen!

Az 1832-diki Oesterreichischer Beobachter 96-k számjában ez áll: „Mások (t. i. a' parlamentben) különféle állatok hangjainak utánozásával mulatják magokat (egy alkalmasint csak az angol alsó házzal közsajátsági jelenet) nevezetesen a' matska és bagoly kiáltozásai igen jól mimeltettek, és nagy benyomást tettek a' hallgatókra.“*) Ezen egy törvényhozó testhez felette nagy illetlenség tehát csak egy illy sajátsági jelenet (eigentümliche Erscheinung). Ugyan hogyan neveztetnék az akkor, ha ez a' magyar országgyűlésben történnék. És méltán is lehetne azt legdarvább nyerseségnek mondani, mert egy ország képviselőit az országgyűlésben, szilaj, neveletlen útszabeli gyermekként — mint a' kutyákat ugatni, mint a' matskákat nyivákolni, mint a' szamarakat bögni hallani, még a' somfánál fött (vernagelt) hallgatókra is különösen hathat. — Már a' magyar országgyűlésekben illyest csak nem hallani, 's ebben az igen mivelt angoloknak csak ugyan előttök állunk.

Belső szerkezetje pedig az angol parlament tanácskozásainak úgy van alkotva, hogy az angol parlament nagyobb systematicus munkát nem képes megvi'sgálni, 's kivinni. Hogy a' parlament néha nagyon futtába dolgozik, a' következő eset szembetűnőleg mutatja: 1812 egy bill terjesztett a' parlament elibe, melyben az egyházi könyvek (matriculák) meghamisítójira kemény pénz büntetés szabása javalltatott, melynek (t. i. a' pénznek) egy része a' feladóé, másika pedig a' gyűlekezet keblében lévő szegényeké legyen. — A' Parla-

*) Andere (nämlich im Parlamente) ergötzen sich mit dem Nachahmen von allerlei Thierstimmen (eine wohl nur dem englischen Unterhause eigentümliche Erscheinung), namentlich soll der Schrei einer Katze und einer Eule vortrefflich und mit grossem Effect vorgetragen worden seyn.

ment a' penzbeli büntetést deportációra változtatta, hanem a' bill utolsó részire nem ügyelvén, ilyen lett a' törvény: hogy az egyházi könyvek meghamisítása eseteiben a' büntetésnek (t. i. a' 14 esztendei deportációnak = honnjából kiűzetésnek) egy része a' feladóé, másika a' szegényeké legyen. *) Hallott e' valaki illyes mit hazánkban? Kárpáltatik 's méltán — hogy törvényeink tizimje nem mindég egyez magával a' törvény tizikkellyel (mint például 108: 1723 's több másokkal így van a' dolog) hanem ez a' hiba ahoz képeest, melyet az ángolokról feljebb említünk, elenyészik.

Ha a' Magyar Ország-gyűlési határozások egy folió kötetet tesznek: a' Nagy Britanniaiaké meg 19 quarto kötetre telnek, a' miben (ha a' mi folió kötetünkben 2 quarto kötetet tsinálunk) szükségesséppen *tízszor* nagyobb zavar fog uralkodni, mint a' magyarban. Több-ször került már panasz a' parlament elibe, hogy a' törvények zavart vóltok miatt a' legügyesebb törvény-tudó sem képes olly kötelezményt készíteni, melly a' vevőnek teljes bátorságot adna. Némely túlság baráti ezt állítják hazánkról is, 's mód nélkül kiabálnak törvényeink hallatlan zavartsága ellen. — Hanem ez tsak *nekik* leszsz hallatlan, mivel nem tudják mi történik másutt.

Az ángol parlamenti teremjei szűkek, homályosak, a' karzatokra százon felül nem igen fér több ember, 's jó drágán kell megfizetni a' bemenetelt; asszonyszemélyek nem is bocsáttatnak be, mióta egy nem igen tsinosan viselte magát, egy a' tribune alatt ülő parlament-tagot megáztatván. — Ezek nálunk mind

*) Olly Országban, hol a' törvénynek nem szelleméhez, hanem szavaihoz, annyira ragaszkodnak mint Angliában, ezen törvénynek az esetre alkalmaztatása vajmi keserves következtetést húzhatna maga után.

másként vannak. A' Termek (Säle) mind tágasok, világosak, a' hallgatók szabadon 's ingyen mehetnek bé a' tribunére, 's az emberi nem szebb fele hallgat míg tetszik, 's izzad a' hazáért.

Az Ángol bizarrságok közzé tartozik, hogy a' Király frantzia nyelven adja határozásait, még pedig igen röviden. — Le roi le veut (Tetszik a' Királynak). — Soit fait comme il est desiré; le roi remercie ces loyaux sujets, accepte leur bénévolence et aussi le veut. Légyen úgy mint kívántatik, a' Király köszöni törvényes (vagy talán itt a' loyal szó értelmét jobban fejezné ki: az igazságos) jobbágyainak t. i., ezt amaszt, elfogadja jó akaratjokat, 's akarja is azt. A' király meg fogja gondolni magát. (Le roi s' avisera.) Ezen rövid válaszok az esetek külömbiségeihez képeest használtatnak. Az első példáuil, midön valamely privátjésben tétetik felterjesztés. A' második valami Országos esetben. A' harmadik midön az ajánlott Civiliste-t megköszöni a' Nemzetnek a' király. — A' negyedik, midön valami különös kívánatról van szó, a' mit a' király meg nem akar adni. Tsak hogy még ezen udvaris megtagadással is igen ritkán élnek az Ángol Királyok, mivel a' ministerek, 's a' pártjokon lévők, a' parlamentben megpróbálják kivinni, a' mit tsak lehet, az udvar kívánságára: azért húzamos ideig sints rá példa, hogy a' Király az említett tagadó feleletet adná. III György alatt vólt rá példa.

Most még egy két szót az operátumokról. Hogy ezek igen fontosak, 's a' kormányzat minden ágait magokban foglalják, tudja minden, ki beléjek tekintett. Hogy az illy organicus munkálatok nem holyag, hogy egyszerre felfújja az ember, tudja minden, ki egy kitsit szétnézett a' világban. Olly Országokban, melyekben nints parlament, 's a' hoc volo hoc jubeo a'

főtörvény: feltehetné az ember, hogy az e'félék villám sebességgel készülnek. — Cocceji Sámuel Justitz Minister Poroszországban 1748 egy új törvénykezési rendszert állított lábra, 's az úgy nevezett Corpus Juris Fridericiani-nn is dolgozott; Carmer Ministertől van egy újabb 1780-ról. — Az Landrechten (Ország törvényén) is akkoriban kezdtek dolgozni, 's ez 1794-ben jött divatba. E' szerint tehát a' Poroszoknak 46 esztendőbe telt míg valami tökéletlenre szert tehettek, mert az Ország törvényében (Landrecht) sok tökéletlenség van.

Austriában M. Therésia 1753 fogatott egy törvény könyv dolgozásához, melly nem elébb mint 1810-ben, és így 57 esztendő múlva készült-el. A' históriáját olvashatni az 1810-ki Vaterl: Bl. 50—53 számjaiban.

A' Bájoroknak is sok időbe került, míg törvény könyvek elkészülhetett.

Legsebesebben elkészültek a' Frantziák 5 könyvökkel; hanem ott a' Napoleon Genie-je munkálkodott, melly olly ritka.

Nálunk 1791-ben tevődött a' javallat, 's tsak hamar el is készültek a' munkák, 's mostanig vizsgálát nélkül heverték: következőképp 40 esztendeig, de ez nem a' Nemzet hibája, hanem más környülállásoknak tulajdoníthatni.

Ha tehát Poroszországban 46, 's Austriában 57 esztendő kívántatott meg arra, hogy ha tsak valami rendszeres is készüljön, hol tsak a' Fejedelem akaratja kívántatik meg a' sanctióra, mellyik okos fog azon felakadni, hogy nálunk, hol a' javallatoknak az Országgyűlés sőt az egész Ország meghányásán - vetésén keresztül kell menniek, 40 esztendő telt bele? kíváltképpen, midőn itt *sokkal több* van készülőben, mint ez említett Országok törvény könyveikben foglaltati

másként vannak. A' Termek (Säle) mind tágasok, világosak, a' hallgatók szabadon 's ingyen mehetnek bé a' tribunére, 's az emberi nem szebb fele hallgat míg tetszik, 's izzad a' hazáért.

Az Ángol bizarrságok közzé tartozik, hogy a' Király frantzia nyelven adja határozásait, még pedig igen röviden. — Le roi le veut ('Tetszik a' Királynak). — Soit fait comme il est desiré; le roi remercie ces loyaux sujets, accepte leur bénévolence et aussi le veut. Légyen úgy mint kívántatik, a' Király köszöni törvényes (vagy talán itt a' loyal szó értelmét jobban fejezné ki: az igazságos) jobbágyainak t. i., ezt amaszt, elfogadja jó akaratjokat, 's akarja is azt. A' király meg fogja gondolni magát. (Le roi s' avisera.) Ezen rövid válaszok az esetek külömbiségeihez képpest használtatnak. Az első például, midőn valamely privát esetben tétetik felterjesztés. A' második valami Országos esetben. A' harmadik midőn az ajánlott Civiliste-t megköszöni a' Nemzetnek a' király. — A' negyedik, midőn valami különös kívánatról van szó, a' mit a' király meg nem akar adni. Tsak hogy még ezen udvaris megtagadással is igen ritkán élnek az Ángol Királyok, mivel a' ministerek, 's a' pártjokon lévők, a' parlamentben megpróbálják kivinni, a' mit tsak lehet, az udvar kívánságára: azért húzamos ideig sints rá példa, hogy a' Király az említett tagadó feleletet adná. III György alatt volt rá példa.

Most még egy két szót az operátumokról. Hogy ezek igen fontosak, 's a' kormányzat minden ágait magokban foglalják, tudja minden, ki beléjek tekintett. Hogy az illy organicus munkálatok nem holyag, hogy egyszerre felfújja az ember, tudja minden, ki egy kitsit szétnézett a' világban. Olly Országokban, melyekben nints parlament, 's a' hoc volo hoc jubeo a'

főtörvény: feltehetné az ember, hogy az e'felék villám sebességgel készülnek. — Cocceji Sámuel Justitz Minister Porosz Országban 1748 egy új törvénykezési rendszert állított lábra, 's az úgy nevezett Corpus Juris Fridericiani-nm is dolgozott; Carmer Ministertől van egy újabb 1780-ról. — Az Landrechten (Ország törvényén) is akkoriban kezdtek dolgozni, 's ez 1794-ben jött divatba. E' szerint tehát a' Poroszoknak 46 esztendőbe telt míg valami tökéletlenre szert tehettek, mert az Ország törvényében (Landrecht) sok tökéletlenség van.

Austriában M. Therésia 1753 fogatott egy törvény könyv dolgozásához, melly nem elébb mint 1810-ben, és így 57 esztendő múlva készült-el. A' históriáját olvashatni az 1810-ki Vaterl: Bl. 50—53 számaiban.

A' Bájoroknak is sok időbe került, míg törvény könyvek elkészülhetett.

Legsebesebben elkészültek a' Frantziák 5 könyvökkel; hanem ott a' Napoleon Genie-je munkálkodott, melly olly ritka.

Nálunk 1791-ben tevődött a' javallat, 's tsak hamar el is készültek a' munkák, 's mostanig vizsgálát nélkül heverték: következőképp 40 esztendeig, de ez nem a' Nemzet hibája, hanem más környülállásoknak tulajdoníthatni.

Ha tehát Porosz Országban 46, 's Austriában 57 esztendő kivántatott meg arra, hogy ha tsak valami rendszeres is készüljön, hol tsak a' Fejedelem akaratja kivántatik meg a' sanctióra, mellyik okos fog azon felakadni, hogy nálunk, hol a' javallatoknak az Országgyűlés sőt az egész Ország meghányásán - vetésén keresztül kell mennie, 40 esztendő telt bele? kiváltképpen, midőn itt *sokkal több* van készülőben, mint ez említett Országok törvény könyveikben foglaltati

Már az is szemébe tűnt egy némelyiknek, hogy nekünk gravameneink 's postulátumaink vagynak. De ez semmi újság. A' Frantziáknak is megvoltak az ő Cahier de doliances-ek még 1789-ben, 's a' Németeknek eleitől fogva volt: libellus gravaminum et desideriarum-jok. 'S valamint nekünk van Corpus Jurisunk, úgy voltak a' többi európai nemzeteknek Corpus Juris-ok. Átaljában régóta mindég tsudálatos öszve hangzás volt a' Magyar 's más európai Nemzetek köz szokásaikban. Azokat nagy részint felhordtam „Un-gerns Vorzeit, Wien 1830“ tzmű munkátskámban. Ide tartozik a' régi *Servientes* szó is *Nobiles* helyett. — Angliában máig is divatban van a' *Knight*, a' német *Knecht*, nemes ember (Edelmann) jelentésben. Nálunk Úri székek (Sedes dominales) vagynak, Frantzia Országban ugyan azok voltak a' *Justices seigneuriales*. A' Frantzia parlamentnek volt szabad egyedül ex aequitate itélni, 's ítéletjeiket, az indító okok felhordása nélkül kimondani: éppen úgy, mint nálunk a' Septemviralis Tábla szokott itélni. Ez úttal elég is leszzenyi.

Béts. Mart. 12. 1833.

Csaplovits János.

Rendes házasság lehet ott, hol tyúk kukorékol;
'S kéntelen a' kakas úr kotlani párja helyett.

R e j t e t t s z ó.

Hős voltam! 's nevemet Költők deli hőse dalólá;
Elsöm' ékezd meg házad nints nélküle; három
Elsöm szolgálat hadnál 's éltembe kerülhet.

Megfejtés a' 26. számban: Fék.